

III. SPRAWOZDZANIA I INFORMACJE

**Konferencja naukowa
„Wspólna Polityka Rolna 2023–2027.
Wyzwania dla prawodawcy,
praktyki oraz nauki prawa rolnego”
(Politica Agricola Común.
Retos para el legislador,
la práctica y la ciencia del derecho agrario),
Poznań–Obrzycko, 11–13 czerwca 2024 r.**

W dniach 11–13 czerwca br. w Ośrodku UAM w Obrzycku koło Poznania odbyła się konferencja naukowa dotycząca obecnego okresu funkcjonowania Wspólnej Polityki Rolnej w kontekście wyzwań dla prawodawcy, praktyki oraz nauki prawa rolnego. Przypadająca w tym roku 20. rocznica objęcia polskiego rolnictwa mechanizmami Wspólnej Polityki Rolnej była doskonałą okazją, by – nie zapominając o przeszłości – spojrzeć na aktualne wyzwania, które przed WPR stoją. Dlatego celem konferencji stała się wymiana poglądów oraz debata nad podstawowymi problemami związanymi ze współczesną regulacją rolnictwa w kontekście tych wyzwań. Wydarzenie objęli patronatem: minister rozwoju i technologii Krzysztof Paszyk oraz minister rolnictwa i rozwoju wsi Czesław Siekierski. Wzięli w nim udział prawnicy agraryści ze wszystkich ośrodków uniwersyteckich w Polsce oraz agraryści hiszpańscy.

W pierwszej części konferencji odbyła się uroczystość poświęcona jubileuszowi prof. dra hab. Aleksandra Lichorowicza z okazji 85. rocznicy urodzin. Profesor należy do grona najwybitniejszych polskich agrarystów

Profesor Aleksander Lichorowicz

o międzynarodowym autorytecie. Uczestników konferencji powitał prorektor UAM prof. dr hab. Tadeusz Wallas, który w pięknych słowach naszkicował dorobek Jubilata oraz złożył gratulacje. Ze strony Wydziału Prawa i Administracji UAM wystąpiła prodziekan prof. Katarzyna Kokocińska, która również odniosła się do znakomych osiągnięć i złożyła Jubilatowi serdeczne życzenia. Laudację na cześć Jubilata wygłosił prof. Roman Budzinowski, przewodniczący Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Prawników Agrarystów. Profesor przedstawił ją w następujących słowach:

Szanowny Panie Rektorze,
 Pani Dziekan,
 Szanowni Państwo,
 Panie, Panowie, Koleżanki i Koledzy,
 a przede wszystkim Szanowny, Dostojny Panie Profesorze –
 zwracam się do pana Profesora Lichorowicza –
 Drogi Jubilacie, Drogi Kolego Aleksandrze!

Już w trakcie przygotowywania tego tekstu towarzyszyły mi silne emocje, zwłaszcza wzruszenie, duma i radość. Niezwykły to bowiem zaszczyt oraz wielka przyjemność, że mogę wystąpić podczas dzisiejszej uroczystości w roli laudatora i przedstawić sylwetkę oraz dokonania Pana Profesora. Jest to także moja powinność jako przewodniczącego Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Prawników Agrarystów. Nade wszystko jednak mam ogromną satysfakcję, że w ten sposób możemy – jako środowisko polskich prawników agrarystów – wyrazić uznanie dla osiągnięć i zasług Pana Profesora oraz podziękować za pracę, a także postawę i jako badacza, i jako człowieka otwartego na innych, skorego do pomocy. Czynię to nie w celu spłacenia długu, ale realizując naszą, czyli młodszego i młodego pokolenia, moralną powinność. Oczywiście jest, że patrzymy w przyszłość, cieszymy się z osiągnięć naszej agrarystyki, także na arenie międzynarodowej, ale nie zapominamy o tych, którzy dla rozwoju nauki prawa rolnego zrobili najwięcej. Taką osobistością jest Profesor Aleksander Lichorowicz, dzisiejszy Jubilat.

Zdaję sobie sprawę, że przedstawienie – nawet pokrótce – zasług Pana Profesora nie jest zadaniem łatwym, choćby ze względu na wielość dokonań, i to na różnych płaszczyznach. Jest Pan przykładem Uczzonego, który potrafił znakomicie połączyć bogatą aktywność naukową, a także dydaktyczną i organizacyjną z zaangażowaniem w sprawy publiczne. Nie można więc sprowadzać Pana działalności tylko do roli badacza uprawiającego wcale niełatwą naukę, jaką niewątpliwie jest, i to z różnych względów, prawo rolne, ale należy dostrzegać umiejętne wplecenie wysiłku twórczego w całą aktywność zawodową, służącą zwłaszcza procesowi stanowienia prawa i jego doskonalenia, by osiągać pożądane rezultaty w życiu społecznym i gospodarczym, szczególnie w celu rozwoju rolnictwa i rozwoju Polski.

Trudno w jednym, z konieczności krótkim wystąpieniu przedstawić działalność i osiągnięcia Jubilata. Dla mnie kluczem do ich wyboru jest prezentacja kariery akademickiej Szanownego Profesora. W niej bowiem można poszukiwać inspiracji i źródła późniejszych dokonań, ale też prześledzić, nazwijmy to, zwroty akcji.

Szanowni Państwo!

Profesor Aleksander Lichorowicz jest absolwentem znanego krakowskiego V Liceum Ogólnokształcącego im. A. Witkowskiego, w którym w 1956 r. uzyskał świadectwo dojrzałości, a następnie podjął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Należał do wyróżniających się studentów, nagradzanych przez rektora za wyniki w nauce, a jednocześnie działał w ruchu studenckim. Mając zainteresowania cywilistyczne, wybrał seminarium magisterskie prowadzone przez profesora Jana Gwiazdomorskiego i pod jego kierunkiem przygotował pracę pt. „Ochrona posiadania”. To brak etatu w Katedrze Prawa Cywilnego przesądził o tym, że Profesor został w 1961 r. przyjęty jako asystent do Katedry Prawa Rolnego (to doświadczenie Pana Profesora nie jest odosobnione) i ostatecznie związał swą karierę naukową z prawem rolnym. Nie wiem, trudno dziś dociekać, ile na tej zmianie straciła polska cywilistyka, ale wiadomo, co zyskała nauka prawa rolnego.

Wybór tematu pracy doktorskiej był zapewne zasługą promotora, profesora Stefana Rittermana, ale po części też ówczesnego asystenta. Wprawdzie scalanie gruntów należy do typowych, klasycznych instytucji prawa rolnego, ale temat ten został podjęty w trudnym dla rolnictwa indywidualnego (chłopskiego) czasie, w okresie preferencji dla uspołecznionych form gospodarowania w rolnictwie oraz rozpowszechnienia konkurencyjnej wymiany gruntów przeprowadzanej w celu poprawy rozłogu gruntów właśnie w gospodarstwach spółdzielczych.

Przygotowana przez Profesora praca doktorska, zatytułowana „Akcja scalenia gruntów na ziemiach polskich – w rozwoju”, nie mieściła się w ówczesnym nurcie polityki rolnej ukierunkowanej na uspołecznienie, stanowiła bowiem wsparcie rolnictwa indywidualnego. Była to rozprawa na wskroś oryginalna, pierwsza na ten temat w powojennej literaturze. Warto podkreślić, że jeden z jej rozdziałów dotyczył scalania gruntów w państwach zachodnioeuropejskich. Świadczyło to o kompetencjach językowych Autora, ale także o niemałym trudzie w dotarciu do publikacji zagranicznych. Po obronie tej rozprawy w styczniu 1967 r. Rada Wydziału UJ nadała Profesorowi stopień doktora nauk prawnych.

I tu nastąpił pierwszy wielki zwrot w karierze akademickiej dzisiejszego Jubilat. W 1968 r. rozpoczął on wieloletnią współpracę naukową z Zespołem Prawa Rolnego (późniejszym Zespołem Ustroju i Prawa Rolnego), działającym w ramach Instytutu Nauk Prawnych PAN w Warszawie. Ta współpraca oznaczała wyjście z pewnego osamotnienia na Uniwersytecie Jagiellońskim i kontakty z czołowymi wówczas profesorami agrarystami, tj. z profesorem Andrzejem Stelmachowskim (był recenzentem w przewodzie doktorskim), profesorem Józefem Paliwodą, profesorem Józefem Piątoskim czy późniejszym profesorem Marianem Błażejczykiem. W ramach tej współpracy dzisiejszy Jubilat napisał rozprawę habilitacyjną pt. „Sytuacja prawna gospodarstw zaniedbanych w PRL”, wydaną w 1971 r., a po przeprowadzeniu kolokwium habilitacyjnego Rada Naukowa wspomnianego Instytutu w czerwcu 1972 r. nadała Mu stopień doktora habilitowanego z zakresu prawa rolnego. Problematyka tej pracy mieściła się w głównym nurcie badań prowadzonych w Instytucie. To samo można powiedzieć o monografii napisanej wspólnie z M. Błażejczykiem i A. Kosteckim pt. *Zmiana generacji w gospodarstwach rolnych*, wydanej w 1979 r., oraz o samodzielnej książce zatytułowanej *Umowa międzysektorowej kooperacji produkcyjnej w rolnictwie*, wydanej w 1979 r.

Należy zauważyć, że Jubilat już w wieku 33 lat uzyskał, jako doktor habilitowany, samodzielność naukową, co samo w sobie świadczy o intensywności pracy naukowej. W wieku 44 lat, bo w 1983 r., został Mu nadany tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk prawnych, co tylko utwierdza nas w przekonaniu, jak poważny dorobek Profesor zdołał osiągnąć w tak krótkim czasie, nawet według dzisiejszych standardów. Uzyskałby jeszcze tytuł profesora zwyczajnego nauk prawnych, gdyby nie zmiana przepisów znosząca ten, wówczas najwyższy, szczebel naukowej kariery, ale już zgodnie z nową ustawą o szkolnictwie wyższym został w 1991 r. zatrudniony na stanowisku profesora zwyczajnego.

Uzyskanie samodzielności naukowej wiele zmieniło w aktywności Profesora Lichorowicza. Od 1974 r. przez osiem lat pracował jako docent w Instytucie Prawa Administracyjnego na macierzystym Wydziale, a w 1982 r. powrócił do Instytutu Prawa Cywilnego UJ, objął najpierw kierownictwo Zakładu Prawa Rolnego, a w 1983 r. – po rozwiązaniu tego Instytutu – kierownictwo Katedry Prawa Rolnego na Wydziale Prawa i Administracji UJ. I tu nastąpił naprawdę duży zwrot, zwłaszcza gdy idzie o przedmiot i kierunki działalności naukowej, przy czym dotychczasowa intensywność badawcza nie osłabła, uległa nawet zwiększeniu. Zasadne byłoby ogólne spostrzeżenie, że ów przedmiot ewoluował – mówiąc współczesnym językiem – od prawa rolnego publicznego do prawa rolnego prywatnego.

Już sama liczba publikacji jest imponująca, budzi uznanie i podziw; dorobek obejmuje osiem prac monograficznych, ponad 240 mniejszych opracowań, zwłaszcza studiów i artykułów, w tym ponad 50 opublikowanych w językach obcych. Dokonanie przeglądu i oceny tego dorobku nie jest ani możliwe, ani łatwe, dlatego skupię się na kilku kwestiach merytorycznych, które uświadamiają pionierski, nowatorski i oryginalny charakter badań, zarówno ze względu na ich przedmiot, jak i stosowaną metodę, a także ich umiędzynarodowienie.

Po pierwsze, przedmiotem badań stały się istotne instytucje z zakresu prawa rolnego, jak dzierżawa, dziedziczenie rolne czy gospodarstwo rodzinne, a przy tej okazji wiele kwestii o zasadniczym znaczeniu dla teoretycznych podstaw prawa rolnego, jak np. jego definiowanie i wyodrębnienie, kategorie gospodarstwa rolnego i przedsiębiorstwa rolnego, umów rolnych czy stosunku prawnorolnego. Warto zauważyć, że prowadzone w tym zakresie rozważania miały interdyscyplinarny charakter, wymagały od Autora bardzo dobrej znajomości nie tylko zmieniającego się ustawodawstwa rolnego, także w aspekcie historycznym, ale przede wszystkim prawa cywilnego (np. w rozważaniach o dzierżawie rolniczej czy dziedziczeniu rolnym), jak również bardzo dobrej znajomości prawa konstytucyjnego, gdy chodziło o rozważania na temat pozycji gospodarstw rodzinnych w ustroju społeczno-gospodarczym. Monografie dotyczące wymienionych zagadnień wносиły nowe, oryginalne ustalenia do nauki prawa rolnego, ale także wzbogacały naukę szczególnie prawa cywilnego czy konstytucyjnego, zwłaszcza że Profesor zajmował się tematami, które ze względu na ich odniesienie do rolnictwa były przez specjalistów tych dziedzin raczej pomijane. A przecież stanowiły problemy z pogranicza różnych szczegółowych dyscyplin prawoznawstwa, o których niegdyś pisał profesor Zygmunt Ziemiński, że ich badanie nie jest wcale łatwe, ale pożądanę z punktu widzenia rozwoju nauk prawnych.

Po drugie, jedną z cech wyróżniających dorobek naukowy Jubilata są liczne publikacje o charakterze prawnoporównawczym, w tym kilka monografii. Świadczą one nie tylko o językowych kompetencjach Autora, ale także o ogromnej, żmudnej pracy badawczej, wymagającej dłuższego pobytu w zagranicznych ośrodkach naukowych. To Profesor przed niemalże czterdziestu laty, w książce o dzierżawie rolniczej w państwach zachodnioeuropejskich, jako pierwszy z polskich prawników agrarystów uzasadnił potrzebę prowadzenia w prawie rolnym badań prawnoporównawczych, stał się pionierem prowadzenia takich badań (na marginesie zaznaczę, że zapoczątkowanych już we wspomnianej pracy doktorskiej). Te rozważania stanowiły i nadal stanowią nie tylko inspirację, lecz także istotną wskazówkę metodologiczną, wzór dla kolejnych badaczy.

Warto zauważyć, że aby je prowadzić, badacz powinien doskonale znać zarówno prawo polskie w zakresie objętym przedmiotem porównania, jak i prawo obce. Nie chodzi tu o znajomość samych przepisów, ale także normatywnego „otoczenia”, ich interpretacji, związanych z nimi koncepcji doktrynalnych oraz uwarunkowań społeczno-gospodarczych, historycznych, kulturowych itp. Komparatystyka wymaga pogłębionych badań, a zwłaszcza studiów nad prawem obcym (w zakresie wyznaczonym przez przedmiot porównywania), i zakłada dobre operowanie językiem obcym. Profesor z należytą sprawnością spełniał te wymogi, można powiedzieć, że stał się mistrzem prowadzenia badań prawnoporównawczych i otworzył polską agrarystykę na dorobek zagranicznych badaczy, nie tylko z Europy, ale i ze świata. Wskazówki metodologiczne co do sposobu prowadzenia takich badań zachowały aktualność. Znany teoretyk prawa, profesor Roman Tokarczuk, który kilkanaście lat później napisał książkę o komparatystyce prawniczej, wprawdzie nie odwołuje się do ustaleń naszego Mistrza (bo ich nie zna), ale w gruncie rzeczy – w omawianym tu zakresie – nie wprowadza niczego nowego.

Po trzecie, należy zwrócić uwagę na umiędzynarodowienie działalności naukowej Jubilata. W pierwszej kolejności trzeba wskazać na wspomniane już opracowania w językach obcych, w liczbie ponad 50, które były publikowane z reguły za granicą, w języku francuskim, niemieckim, włoskim i angielskim, w uznanych czasopismach, jak włoska „Rivista di Diritto Agrario” czy niemiecki rocznik „Jahrbuch des Agrarrecht”, w wielu innych periodykach czy materiałach z konferencji i kongresów. Przybliżyły one zagranicznym czytelnikom stan prawa rolnego i osiągnięcia polskiej nauki. W ten sposób Profesor odpowiadał na zapotrzebowanie na taką wiedzę na Zachodzie, a nawet w Ameryce. Stał się, można chyba użyć takiego sformu-

łowania, ambasadorem polskiej agrarystyki w nauce zagranicznej, nie tylko w Europie, ale także na innych kontynentach.

Tę ocenę potwierdzają różne inne kontakty zagraniczne, mniej lub bardziej sformalizowane. Zaliczyć do nich należy pobyty badawcze w mekce włoskich agrarystów, centrum studiów porównawczych Istituto di Diritto Agrario Internazionale e Comparato we Florencji, na Uniwersytecie La Sapienza w Rzymie, w Institut des Landwirtschaftrecht w Getyndze, a także jako visiting professor na uniwersytetach w Nantes, Poitiers i Bordeaux czy Panthéon-Sorbonne w Paryżu (przepraszam, jeśli nie wymieniłem wszystkich). Nie była to tzw. turystyka naukowa, skoro w wyniku prowadzonych tam badań powstały trzy opracowania monograficzne o charakterze prawnoporównawczym. Z kolei te bardziej sformalizowane kontakty znalazły wyraz w członkostwie w międzynarodowych organizacjach naukowych – Profesor był m.in. członkiem i wiceprezydentem (krajowym) Europejskiego Komitetu Prawa Rolnego oraz członkiem założycielem światowej organizacji agrarystów Unione Mondiale degli Agraristi Universitari, a na pierwszym kongresie tej organizacji w Pizie wygłosił referat, opublikowany potem w księdze kongresowej, na temat narodzin i rozwoju prawa rolnego w Polsce. Przez wiele kadencji był członkiem Rady Naukowej wspomnianego Instytutu we Florencji, a także członkiem Sociedad Ibero-Americana de Derecho Agrario. Formalne docenienie i uznanie kompetencji Jubilata stanowiło powołanie Go w 2004 r. do zespołu kierowanego przez profesora Gandalfiego, zajmującego się opracowaniem europejskiego kodeksu prawa cywilnego.

Te żywe kontakty międzynarodowe oraz pobyty zagraniczne dały Profesorowi możliwość poznania znakomitych przedstawicieli agrarystyki zagranicznej, a zapewne także dyskusji i wymiany poglądów. Byli to koryfeusze prawa rolnego, którzy w niezwykle znaczący sposób przyczynili się do wyodrębnienia i rozwoju prawa rolnego jako gałęzi prawa i jako nauki. Wymienię zwłaszcza dla przypomnienia (skoro nieliczni jeszcze żyją):

- z nauki niemieckiej profesorów: Kroeschella, Götza, Pikalo, Winklera;
- z Francji takich profesorów, jak: Megret, Hudault, Lorvellec, David;
- z Włoch profesorów: Romagnoligo, Costato, Carrozę, Massarta, Jannarellego i Germanò;
- z Hiszpanii zwłaszcza profesorów Ballarina Marciala i San Jarque.

Do tej listy można by jeszcze dodać wielu profesorów z innych kontynentów.

Po czwarte, trzeba podkreślić praktyczną przydatność prowadzonych przez Jubilata badań. Służyły one doskonaleniu stanowienia prawa, ale także – ze względu na liczne opublikowane glosy – jego stosowania.

Chronologicznie ujmując, na pierwszym miejscu należałoby wymienić udział w procesie legislacyjnym. Formalnym tego wyrazem było powołanie Profesora w 1984 r. na członka Zespołu Prawa Cywilnego i Rolnego Rady Legislacyjnej przy Radzie Ministrów, a w 1987 r. – na członka Rady Legislacyjnej, odpowiedzialnego za ustawodawstwo rolne. Efektem tej działalności jest opracowanie ponad 50 opinii publikowanych w „Przeglądzie Legislacyjnym”, a także wielu raportów o stanie ustawodawstwa rolnego przedkładanych Radzie Ministrów. Można podziwiać talent Profesora i głęboką znajomość nie tylko prawa rolnego, ale również wielu zagadnień spoza tej gałęzi prawa. W ten sposób pokazał się jako prawnik o bardzo szerokiej wiedzy, a jego opinie – powtarzam za moim zmarłym starszym kolegą, profesorem Marianem Kępińskim – cieszyły się wielkim uznaniem pozostałych członków Rady.

W tym nurcie doskonalenia prawa mieści jest także udział w procesie harmonizacji polskiego prawa z prawem europejskim. Wkład Jubilata jest tu trudny do przecenienia. W 1992 r. Profesor został powołany do grona stałych ekspertów Komitetu Integracji Europejskiej. Brał także udział w realizacji – w charakterze kierownika naukowego – trzech zakrojonych na szeroką skalę projektów badawczych w ramach programów PHARE i SAPARD, przygotowujących harmonizację polskiego ustawodawstwa rolnego z ustawodawstwem europejskim. Efektem tej działalności są liczne publikacje zarówno w kraju, jak i za granicą, podejmujące problematykę dostawczą. Nie trzeba tu podkreślać, że Jubilat – z racji kompetencji językowych oraz szeroko prowadzonych badań prawnoporównawczych – doskonale się wywiązał z powierzonych Mu zadań i pozostawił trwały ślad w nauce prawa rolnego. Przykładem niech będzie monografia zatytułowana *Problematyka struktur agrarnych w ustawodawstwie Wspólnoty Europejskiej* z 1996 r.

Wreszcie chciałbym podkreślić doskonałą znajomość prawa rolnego w działaniu, o czym świadczą liczne opublikowane glosy (ponad 20). W ten sposób Jubilat wpływał także na praktykę jego stosowania. Formalnym wyrazem uznania kompetencji było powołanie Profesora w 1988 r. przez Rzecznika Praw Obywatelskich na członka działającej przy Rzeczniku Rady Ekspertów, jako odpowiedzialnego za problematykę stosowania ustawodawstwa rolnego

Ta z konieczności skrótowa charakterystyka cech dorobku Jubilata upoważnia do jeszcze jednej ogólnej konkluzji. Widać, nazwijmy to, pragmatyzm badań Profesora (pragmatyzm naukowy), ukierunkowanie badań na rozwiązywanie problemów w celu wywołania pożądanych zmian ustawodawstwa,

by w ten sposób wpływać na realizację pożądaných zmian w życiu społecznym i gospodarczym służących, jak powiedziałem wcześniej, rozwojowi rolnictwa i kraju. Nie była to sztuka dla sztuki, by wypełnić jakąś treścią określoną liczbę stron, nie były to – tu zacytuję wypowiedź innego Mistrza, profesora Andrzeja Stelmachowskiego – popisy erudycyjne, najczęściej jałowe, w których czytelnik z trudem znajduje własne myśli autora. Wręcz przeciwnie. To podejście badawcze Jubilata i dzisiaj może stanowić wzór dla młodszego pokolenia agrarystów.

Działalność Profesora wyróżniają nie tylko pokrótce scharakteryzowane znakomite dokonania w sferze naukowej, ale także osiągnięcia w zakresie dydaktyki i kształcenia kadr oraz w sferze organizacyjnej.

Na macierzystym Wydziale Jubilat prowadził różne zajęcia dydaktyczne. W 1976 r. utworzył jedyne w Polsce Podyplomowe Studium Administracji Rolnictwa, którym kierował do 1986 r. Jako jeden z pierwszych w naszym kraju rozpoczął już w 1992 r. wykłady z zakresu ustawodawstwa rolnego Unii Europejskiej, a kierowana przez niego Katedra otrzymała wieloletni grant „Jean Monnet”. Z udziałem współpracowników Profesor przygotował dwa skrypty z zakresu prawa rolnego. Działalność dydaktyczna nie ograniczała się tylko do Uniwersytetu Jagiellońskiego. Profesor latach 1976–1979 aktywnie uczestniczył w pracach Studium Doktoranckiego z zakresu prawa rolnego w Instytucie Państwa i Prawa PAN, pełniąc funkcję wykładowcy oraz prowadząc seminaria. W latach 1985–1988 był członkiem Komisji Dydaktycznej, a od 1986 r. do rozwiązania w 1990 r. – członkiem Zespołu Dydaktyczno-Naukowego przy Ministrze Edukacji Narodowej.

Wreszcie należy wymienić wkład Profesora w kształcenie młodych kadr, szkolenie następców. Profesor był promotorem pięciu pozytywnie zakończonych przewodów doktorskich, a troje jego wychowanków uzyskało stopień naukowy doktora habilitowanego i status profesora uczelni. Nie do przecenienia jest udział profesora jako recenzenta w licznych przewodach doktorskich, habilitacyjnych i o nadanie tytułu profesora, często poprzedzonych wieloma innymi rolami: nauczyciela, życzliwego doradcy, pierwszego czytelnika i korektora. Wśród obecnych doktorów habilitowanych i profesorów trudno byłoby wskazać osobę, która nie korzystała z tej pomocy i w której karierze naukowej Profesor nie brałby udziału.

Ta przebogata działalność naukowa i dydaktyczna nie była przeszkodą w rozwijaniu aktywności organizacyjnej, ani na macierzystej Uczelni, ani poza nią. Niektóre jej formy już wymieniłem. Tu natomiast, raczej tytułem przykładu, wskażę pełnienie w latach 70. ubiegłego wieku funkcji prodziekana kierującego stacjonarnymi studiami administracyjnymi, a przy

okazji opracowanie programu takich czteroletnich studiów. W Instytucie Administracji profesor sprawował w latach 1978–1981 funkcję sekretarza naukowego, a w latach 1981–1982 – funkcję wicedyrektora. Był wieloletnim kierownikiem Katedry Prawa Rolnego.

Liczne były też funkcje pełnione przez Niego poza macierzystą uczelnią. Jeszcze w 1972 r. minister rolnictwa powołał Profesora na członka Międzyresortowej komisji do spraw opracowania kodeksu rolnego. Dwa lata później został przyjęty w poczet członków Komisji Prawniczej Krakowskiego Oddziału PAN, w latach 1984–1987 pełnił funkcję sekretarza naukowego „Krakowskich Studiów Prawniczych”, był też członkiem Komisji Prawniczej Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. Po utworzeniu w 1997 r. Polskiego Stowarzyszenia Prawników Agrarystów został wiceprzewodniczącym Zarządu, a po ustąpieniu profesora Stelmachowskiego – jego przewodniczącym (do 2014 r.). Działal na rzecz integracji środowiska polskich prawników agrarystów. Na szczególne podkreślenie zasługuje zorganizowanie w 1992 r. wraz z Zakładem Prawa Rolnego Uniwersytetu Warszawskiego seminarium międzynarodowego CEDR, którego część odbyła się w Krakowie, oraz dwóch innych konferencji międzynarodowych w Krakowie i Zakopanem (jednej we współpracy z Zespołem Ustroju i Prawa Rolnego INP PAN, drugiej – we współpracy z uniwersytetem w Poitiers).

Jak zatem widać, Pan Profesor jest niezmiernie pozytywnym przykładem Uczonego, który potrafił znakomicie połączyć bardzo bogatą aktywność naukową (w różnych jej aspektach) z działalnością dydaktyczną i organizacyjną. Pańskie dokonania i osiągnięcia zostały dostrzeżone i uznane. Uzyskał Pan wszystkie możliwe nagrody naszego resortowego ministra wraz z pierwszą nagrodą za całokształt pracy naukowej oraz medalem Komisji Edukacji Narodowej, został Pan odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, a także dwoma orderami – Krzyżem Kawalerskim i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. W uznaniu wieloletniej współpracy Comité Européen de Droit Rural przyznał Panu Profesorowi najpierw brązowy, a potem srebrny medal, a dwa uniwersytety, tj. Uniwersytet w Ferrarze i Uniwersytet w Poitiers, wyróżniły Pana Profesora medalami honorowymi.

Szanowny Panie Profesorze, Drogi Jubilacie!

Kieruję do Pana – w imieniu środowiska agrarystów, a także w imieniu własnym – słowa ogromnego podziękowania za prawie sześćdziesiąt lat owocnej pracy dla dobra polskiej agrarystyki, dla dobra nauki i studentów, za rozwój młodej kadry i szkolenie następców. Nasze środowisko wyraża głęboki szacunek i uznanie dla całej Pańskiej twórczości, podkreślając zasługi

na różnych polach aktywności, za otwarcie na Europę i świat, jak również słowa podziękowania za życzliwość okazywaną na zewnątrz w licznych postępowaniach o nadanie stopni czy tytułu naukowego, a jednocześnie słowa najwyższego uznania za cały twórczy wysiłek zmierzający do doskonalenia polskiego prawa.

Jednakże te dokonania, nawet wsparte działalnością publiczną, nie odzwierciedlają w pełni cech Pańskiej osobowości. To jest tylko jeden aspekt życiorysu, mierzony nie tylko upływem czasu, ale także wysiłkiem intelektualnym, zdeterminowanym wartościami decydującymi o wyborze drogi życiowej, o sposobie życia. Powiedziałbym tak, nawiązując do znanej maksymy: „To wielka rzecz być uczonym, ale jeszcze większa być ludzkim” (W. Rodgers). To „bycie ludzkim” przebija na kartach Pańskiej twórczości i jest tak bardzo widoczne w kontaktach z otoczeniem, w realizowanych pasjach. Jest Pan Profesor wzorem godnym, choć może trudnym do naśladowania. Cieszę się, że dzisiaj jest Pan Profesor z nami.

Dzięki temu mogę powiedzieć *Plurimos annos*, Panie Profesorze, dośtojny Jubilacie. Wraz z podziękowaniem i gratulacjami proszę przyjąć najlepsze życzenia.

Ze strony Unione Mondiale degli Agraristi Universitari głos zabrał sekretarz generalny prof. Angel Sánchez Hernández (Uniwersytet La Rioja, Hiszpania), który scharakteryzował osiągnięcia i zasługi Jubilata, członka-założyciela tego międzynarodowego stowarzyszenia naukowego. W imieniu uczniów i wychowanków wystąpił prof. Paweł Blajer z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, który zaprezentował sylwetkę Jubilata jako Nauczyciela i Mistrza. Zabierając głos, Jubilat nawiązał do czasów, w którym przyszło Mu prowadzić działalność naukową i dydaktyczną, oraz do swoich bogatych doświadczeń we współpracy z zagranicą. Potem przyszedł czas na składanie gratulacji i życzeń ze strony uczestników konferencji. Został też odczytany adres gratulacyjny ministra rozwoju i technologii Krzysztofa Paszyka.

Merytoryczne obrady obejmowały trzy powiązane ze sobą sesje tematyczne: „Wyzwania Wspólnej Polityki Rolnej” (I), „Wyzwania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa żywnościowego i gospodarowaniem w rolnictwie” (II) oraz „Wyzwania związane z obrotem nieruchomości rolnymi i gospodarką ziemią” (III). Zostało wygłoszonych 20 referatów, a każda sesja kończyła się dyskusją.

Pierwsza sesja, której przewodniczyła prof. Beata Jeżyńska (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), dotyczyła problematyki o charakterze

ogólnym, wyjściowym do dalszej debaty. Obejmowała ona sześć referatów: *Ewolucja zadań Wspólnej Polityki Rolnej – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość* (prof. Alina Jurcewicz, prof. Elżbieta Tomkiewicz, dr Beata Włodarczyk, INP PAN w Warszawie), *Europejski Zielony Ład – początek czy koniec rolnictwa?* (prof. Adam Niewiadomski, Uniwersytet Warszawski), *Ograniczanie zużycia pestycydów w świetle Europejskiego Zielonego Ładu* (prof. Jerzy Bieluk, Uniwersytet w Białymstoku), *Wspólna Polityka Rolna zrównoważona pod względem środowiskowym – 50 lat doświadczeń* (prof. Monika Anna Król, Uniwersytet Łódzki), *Rolnictwo węglowe. Pojęcie, możliwości i wyzwania* (dr Monika Łata, Uniwersytet Śląski w Katowicach) oraz *Desafíos del derecho agrario en el contexto actual del cambio climático, transición energética y digital en España* (prof. Ángel Sánchez Hernández, Uniwersytet La Rioja, Hiszpania). Dyskusja dotyczyła głównie Wspólnej Polityki Rolnej w obecnym okresie finansowania, jej aspektu produkcyjnego i środowiskowego, z odniesieniem do Zielonego Ładu.

Druga sesja, której przewodniczyła prof. Dorota Łobos-Kotowska (Uniwersytet Śląski w Katowicach), dotyczyła bardziej szczegółowej problematyki, związanej z zapewnieniem bezpieczeństwa żywnościowego i gospodarowaniem w rolnictwie. Obejmowała ona następujące referaty: *Z prawnej problematyki organizacji rynków rolnych w świetle Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027* (prof. Aneta Suchoń, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), *Prawne instrumenty wzmacniania pozycji producentów rolnych w łańcuchu dostaw* (prof. Izabela Lipińska, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu), *Zapewnianie długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego w ramach Wspólnej Polityki Rolnej* (prof. Paweł Wojciechowski, Uniwersytet Warszawski), *La cadena agroalimentaria y el perjuicio de los comportamientos desleales en la misma* (prof. Trinidad Vázquez Ruano, Uniwersytet w Jaén, Hiszpania), *Las indicaciones geográficas de productos artesanales e industrial* (prof. Ángel Martínez Gutiérrez, Uniwersytet w Jaén, Hiszpania), *Estatuto jurídico de la sociedad cooperativa europea* (prof. José Ramón Sánchez Jaraba, Uniwersytet w Jaén, Hiszpania), *Pozycja prawna fundacji w świetle regulacji prawa rolnego* (prof. Przemysław Litwiniuk, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, dr Edyta Litwiniuk, Uniwersytet Warszawski) oraz *Postrzeganie prawa w kontekście instytucji scalenia gruntów rolnych i leśnych* (prof. Zygmunt Truszkiewicz, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie). Dyskusja koncentrowała się na różnych aspektach zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego.

Wreszcie trzecia sesja, której przewodniczył prof. Jerzy Bieluk (Uniwersytet w Białymstoku), dotyczyła wyzwań związanych z obrotem nieruchomości

ściami rolnymi i gospodarki ziemią, a więc problematyki ściśle powiązanej z praktyką. Zostały wygłoszone następujące referaty: *Optymalny model obrotu nieruchomościami rolnymi w świetle badań Profesora Aleksandra Lichorowicza* (prof. Paweł Blajer, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie), *Polskie struktury agrarne w perspektywie 20 lat Wspólnej Polityki Rolnej* (prof. Beata Jeżyńska, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), *Przeciwdziałanie nadmiernej koncentracji gruntów rolnych* (prof. Katarzyna Leśkiewicz, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), *Publiczno-prawne aspekty dzierżawy gruntów rolnych* (prof. Dorota Łobos-Kotowska, dr Marek Stańko, Uniwersytet Śląski), *Ochrona gruntów rolnych w świetle reformy systemu planowania przestrzennego* (prof. Konrad Marciniuk, Uniwersytet Warszawski). W dyskusji zostało poruszonych wiele kwestii związanych zwłaszcza z ustawą o kształtowaniu ustroju rolnego.

Konferencja stanowiła doskonałą okazję do integracji środowiska polskich prawników agrarystów, a także do wymiany poglądów na najbardziej aktualne tematy związane z realizacją Wspólnej Polityki Rolnej w obecnym okresie finansowania.

ROMAN BUDZINOWSKI